

Т. ОСЬМАЧКА

КИТИЦІ ЧАСУ

1943 — 1948

— 1953 —

Т. ОСЬМАЧКА

КИТИЦІ ЧАСУ
1943 — 1948

— 1 9 5 3 —

Предше

Я вас любив, німуючи, то словом,
і вірив сліпо, то тривожно знов,
а ви боялися, щоб випадково
не виявив при людях я любов.

Я вас любив, побожний, то злорікий,
ви ж обминали, боячись мене,
і через те прощайте вже навіки,
і хоч тепер нехай вас серце обмине.

Але коли у липні під каштаном
побачите потоптану траву
і думка займиться в душі нежданно,
що я ще нещасливий десь живу, —

підіте в церкву для такого часу,
зідхаючи полекшено грудьми,
що зворушили в себе тільки рясу
за серце самотинне між людьми.

Кривда

Ви вирвали серце у себе з грудей,
а разом із ним і тривогу
і десь подали аж на небо руде
з маленької келії Богу.

А я на те місце жоржину приніс,
де серце було в вашім лоні,
та ви волосинкою теплою з кіс
її почепили іконі.

Неваче у Бога немає полів
і всякого зілля і квіток,
що ви віддали без відханя і слів
моє беззахисне літо.

Тому, як завжди у біді, день при дні
і темний обманом сьогодні
прохаю: верніте жоржину мені,
хоч би із прокляттям Господнім.

Щоб серце моє існувало бодай
тим віком, що й квіт під косою,
тоді я піду в чужину на Дунай
і стану вночі над водою,

І там обриватиму квітку, блідий,
і в хвилі пускатиму ранні,
шепочучи: „смерте, іди вже, іди,
бери мої сили останні“.

І щойно найкраща пелюстка впаде
у хвилі чужого Дунаю,
як трісне враз серце моє й проладе
замучене горем до краю.

І квіткам похиленим тихо в Дунай,
де горем ніколи й не пахло,
найкраща пелюстка шепне про відчай,
у мене розбурханий нагло.

І в час той, коли в Україні й душі
не буде зідхнути за мною,
то вдосвіта квітки заплачуть чужі
росою з кущів над рікою.

Про заздрість на людськеє щастя богів,
немов басарабців на пшінку,
і про невмирущу, як гомін борів,
над горами вічними, жінку,
яка не бажає тримати ту річ,
що бідному серцю на злуку,
її почепивши у сяєво свіч,
зів'яти від ладаву й гуку.

Хустка

Із самого вершечка гір
кудраті позвисали мряки,
що навіть прапаганський бір
не поворушать і гілляки.

А я похилений своїм
єдиним, як і смерть, відчаєм —
туди, туди, де з цегли дім
до сонця вікна повертає.

Туди... де й ваше у яру
темніє чародійством касти...
І обнімаю, вже стару,
смереку щоб на дно не впасти.

І горе шепочу своє
занесене у пущу з міста:
що серце звістку подає
до серця на далеку відстань.

І жду крізь тугу та жалі
у найщасливішу годину
в вікні на почорнілім тлі
побачити ясну хустину.

Але під дахом чорне тло
заглиблює у стіни згустки,
немов розвалене кагло
недобудованої пустки,

з якої сови та сичі
давно полинули ярами
і тільки сажа уночі
ворушиться суха вітрами...

Бо віддали ви Богу все
і серце, веснами зелене,
і вже і грім не донесе
і найсвятішого від мене...

І не побачу хустки з гір
і ніякісінького знаку,
хоч би і обернувся зір
у мене в непорушну мряку...

Помста

Сказав колись Господь, що я людина,
бо в мене совість і душа глуха,
і я тепер шепчу: „Христе, спаси нас
від найстрашнішого гріха“.

А ти не знала, видно, і не знаєш
ні крапельночки про це,
бо, зустрівшись, відвертаєш
від мене згіржливо лице,

і викликаєш у душі розпуку,
що я не Фауст і не біс,
який, силкуючи тебе за руку,
схилив би у таємний ліс,

і видер би з кісток та з кіста з м'язів
твоє жіноче молоде,
аби ти кривдника по цій образі
не забувала вже ніде.

А в мене в серці потім, щоб росина
тремтіла спогадом лиха,
і я аби шептав: „Христе, спаси нас
від найстрашнішого гріха“...

Та ще й, радіючи напевно щиро,
що я порізав не царів,
чого бажав був дурнуватий Ірод
у Віфлеємі при зорі.

Але сердечне царство пхнув з розгону,
немов з балкону парасоль,
аби блукав без дому і без трону
твій вимріяний муж-король...

І, слухаючи, гнувся, мов лозина
у спеку десь з-під лопуха,
коли шептатиму: „Христе, спаси нас
від найстрашнішого гріха“...

Та я, на жаль, лиш можу з крісом
піти розбійником в краю,
щоб розмовляти до святих залізом,
погорду кленучи твою!

Молитва

Мій Боже, ти любиш з блакитної арки
пускати над селами пил
і нюхати в церкві, як пахнуть огарки,
олива і дим із кадил,

і мовчки приймати собі на приносах
серця від страждених жінок
і в зорянім вівтарі, скупанім в росах,
ховати їх в спільний мішок...

І хоч на увагу твою я заслуги
не маю й по нинішні дні,
зроби для моєї безумної туги
останню ласку мені:

Схилися у вівтар і пальцями з криці
дарунки свої розгорни,
візьми одно серце з мішка і черниці
на грішную землю верни.

Бо глянула в душу вона самотинну,
і радісно рушила кров,
і ніби дитина щасливу пташину
несе на гілляці з дібров, —

я тихо проходжу, де люди всі заздрі
й подібні до чуйних хортів,
і страшно боюся, аби в мене настрій
навіки з душі не злетів, —

і щонайщирішую пісню первісну
про весну і радощі сліз,
аби в далечинь і сумну, і безвісну
з собою тепер не заніс...

і страшно благаю й важкими руками
верни їй узяте, як Бог,
аби ми серцями, немов писанками,
могли помінятися вдвох,

аби і мій настрій не рвався із крові
шукати тривожних доріг,
а піснею бризнув у тихій діброві
про зустрічі щастя та гріх!

До вічної ночі

Ох, noche, noche без луни і крику,
без місяця і без зірниць,
я знов твою пустелю дику
полохаю із-під ялиць.

Шумлять гілляки таємничі бору,
аж сніг спадає на пеньки,
і в мене з ними разом руки вгору,
здається, клякнуть вже віки.

і знов і знов душа моя безсила
питається прокляттям літ:
навіщо ти мене взяла й пустила
самотнього на білий світ,

обнятого турботою й журбою,
затьмивши очі стримом сліз,
немов без птахів голосних зимою:
забитий кригою та снігом ліс?

Й тому я, noche, знов благаю:
зроби мене ялицею в бору,
і чи на горах вкоріни чи скраю,
я в кучугурах радісно замру.

і вже тебе питатися не буду,
і плакати не схочу я,
а знов, коли бажатиму до люду,
то ворухитиму гілля,

а з його сніг спадатеме великий
замість колишніх людських сліз,
і гомонітимо, мов людські крики,
сосновий ліс, сосновий ліс

Весняна елегія

Моя Україно, недоле моя,
була ж ти мені дорогою,
а нині тебе вже питаюся я,
ох, що ж ти зробила зі мною?

І саме тоді, як весна з-над садів
сіє дощем та ріллею.

І кожная брунька ясна до країв
на світ тягне листя із глею,

і саме тоді, як гарячі стовпи
туман підійма над лісами,
і з вирію птахи до нас у степи
скрізь тягнуть стежки небесами,

І саме тоді, як немов журавель,
зблуканий в нуртах безодні,
у мене кричить із сердечних пустель
мій дух посмутнілий, самотній:

„Нестрівутий друже колись в
[ранню-раць,
якщо ти ще є у безмежжі,
то швидше між мною і вічністю стань
в чистішій від неба одежі“...

і саме в цей час ти, мій краю, не мій,
та благословенний ще й нині,
скажи мені, що ти зробив, мов німій,
весною моїй самотині?

Бо птахи у гнізда злітають з небес
і сходяться в пари всі люди,
а відповіді ще не чують і днесь
мої спроневірені груди...

І вже хоч на той світ покійники рух
ніяк не потовплять у брами,
та їх заглушити силкується дух
мій горем окремої драми.

І він, мій цей голос, лунає, мов з гір
того журавля, що блукає,
якого ніколи далекий простір
і мабуть ніде не вітає.

Але я гукатиму, доки не вмру,
пташиною навіт луною...
ой, краю, мій краю чи, я розберу
оте, що ти робиш зі мною!

Молитва

Царице неба і землі і вод,
сьогодні я не до твоїх висот
молитву шлю від всіх окрему,
а тільки серцю серць твоєму.

Є дівчина, що з цих убогих гір
поїхала у батьків тихий двір,
де сонце не бува ніколи
щасливішим за тепле поле,

то ти її, немов свої лани,
від злиднів та нужди охорони
і щоб її ніколи коси
з очей не витирали сльози,

але щоб пам'ять про моє життя
пропала їй без вороття,

І потім, щоб ніколи зроду
ні в яку голосну негоду,

покрита забуттям тяжким іржі,
не впливла на виверхи душі,

і спогадні пекельні сили,
щоб настрою не утворили

сприймати горе аж із тих країв,
де я родаюсь тільки до гаїв...

Бо в неї серце тьохне з ляку
і прийме в душу тиху мряку,

яка виднітиме з очей щодня,
як обміркована страшна брехня...

Чи це перед коханцем буде
чи може як відкриє груди

і схилиться над першим немовлям...
Я до захмарних не молюся ям,

а тільки серцю серць твоєму,
не втішеному Віфлеємом,

коли через сухий жидівський степ
воно вело тебе в глухий вертеп...

молюся я, щоб щастя мала
і щоб мене не пам'ятала,

І ти, царице неба і землі,
від мене відверни свої жалі,

Як пресвятая Мати Божа —
і дівчина і на жінок похожа!

Станси

Ріка несе по кам'янім річищі
весінній теплий каламут,
а верби і від їх будинки вищі
своєю тінню повнять нурт.

Біжать через місток семінаристи,
розчервонівшись, мов жар,
а бір, опришків притаївши свисти,
повільно близиться до хмар.

І сонце, сонце, хвилі і сороки,
і дального повітря тло
розбурхано і дзвінко на всі боки
кричать про щастя та тепло.

А в мене в думках тиха завірюха,
бо дівчина не прийде знов
і серце розуму уже не слуха
і жде її без передмов.

І щоб його забавить хоч чимнебудь,
до розпачу не довести,
то я туди до сонця аж під небо
зворушеним єством застиг:

„Гей, сонце, сонце, царю Червня й ягід,
і власний блиск і власну тівь
ти щонайшвидче відтягни на Захід
і вкинь у мертву глибочінь,

а з ними разом бір туди високий
і верби, хмари і блакить,
і молодь, і нехай доми й сороки
і темна річка полетить,

і замість того, що для ока малось,
нехай зустріну віч німу,
і дівчини як серце не діждалось,
то прийде інший хтось у тьму“.

Але і річку чую й сонце бачу,
і бір аж хмару підійма,
і я схиляюся і тяжко плачу,
що правди і в душі нема.

Станси

До тебе не байдужий я і нині
і може вже таким і пропаду
за те, що ти пекельної гордині
не шкодував віддати за мету...

За те, що в п'ятницю ти в сірій хмарі
зневаги під дверима ждав без тху,
аби в суботу в пишнім будуарі
віддячити за скривджену пиху...

За те, що був ти тільки еґоїстом
і інший світ тобі здавався теж
з таким же, як і ти, душевним змістом,
прикритим кольоровістю одеж.

І центром першого був ти, мій Яго,
вночі задимлений вогчем ялиць,
годуючи зневажену звитягу
сичанням гадів і виттям лисиць.

І хоч тебе і не пускали чільні
ні до своїх жінок, ні до вина,
але були ви в шані обопільній,
неначе сам Господь і Сатана. .

І ставився до вас я всіх не знишка,
бо й ви візчим не крились взагалі,
цінуючи в житті лиш те, що кишка
бажає взяти з теплої землі.

Але один мені із вас аж пахне
парфумами тими, що й кожний віл,
а другий — тим добродієм, що тягне
биків під довбню із голодних сіл.

І вам якби Гомери і Шекспіри
назустріч Феба й Музу привели,
то ви уважними були б до ліри,
неначе з міста різники й воли.

І через те що ваша в світі гречка
росте, а з нею воля і тюрма,
то я, щоб жити так хоч, як овечка,
зустрітись мусів з вами обома.

І ви мене зненавиділи зразу
всіма печівками істот своїх
за те, що правду почуття та сказу
я розумів і кінчиками ніг.

І ви мені не квітку і не рутку
у серце кинули з своїх держав,
але московську дику проститутку,
яку чекіст і пересічний ссав.

А я гадав, що це від Бога паска
із неба впадена моїм літам,
коли вона шептала: „Ох, будь ласка,
ти не цілуй мене ніколи там...

але сюди... У пиптик, мій коханку,
щоб лоскотом узявся весь живіт..."
І я доцілувався до останку,
що „пиптиком“ мені страшним став світ,
який сидить весь час, весь час на роті,
як величезний не по дірці чіп,
аби мій дух з середини в істоті
у самім зародку без слова сліп.

Так... я доцілувався до останку,
коли до хати скочив через рів,
і з-за дверей почув слова на ганку
і те, що говорилося без слів:

„Ох, він радітєме, коли скажу я
що вже ходжу важкою від Різдва"...
— „Ти ж атдавалася ведь пацєлуям
навєрна і маім нє год, нє два“.

— „Таж він похожий, серце, на поєта,
а цє від тєбє в мєнє в животі"...

— „Так пусь єму і будєт радєсть єта,
а мнє парє сайтї с єво путї"...

І я тоді не вбив її й приблуду,
назад пішовши від своїх дверей,
із тим, що там ніколи вже не буду,
де випала й повія із грудей.

Але не втік я з вашої держави,
борці за темні пристрасті та зло,
бо револьвер не трапився іржавий
на те, щоб стрельнути собі в чоло,

І поміж вами борсаюся й досі,
але до самоти ще не привик,
і чую на кожнісінькій дорозі
закону вашого єдиний крик:

Аби я з творчих мук останні квітки
повії на холодний пуп давав,
а мною щоб журились ваші дітки,
ласкавіші від тюрем та від гав...

І щоб я вам завжди був гірко заздрий,
під вашу схилений важку п'яту...
Але я за найменший світлий настрій
не схочу взяти хоч яку мету:

Бо щоб у Господа була потреба
за зорі щось міняти в Сатани,
то швидко б для ночей не стало неба,
мов серцю дорогої давнини.

І правду знайте ви мою разючу,
яка від мене часто сон жене,
що я не вас неправдою скрізь мучу,
а безнастанно ви катуєте мене.

Й тому не можу бути геть байдужий
коли б'ють в очі ваші спека й пил,
що я на вас і досі ще недужий
в задусі скуцяти душевних сил!

Камінь

Ще бір не чорнів на Лемківщині в горах
від сонця, ворон та відлиги,
ще ріки поволі, неначе покора,
котили каміння з-під крґиги;

ще в селах ходили в шапках та в
кожухах

статечні та стримані ґазди,
неначе ждучи, що ось-ось завірюха
спроможеться ще раз напасти;

ще крики качок з великоднього диму
луною не йшли понад яром, —
а я вже студентку, яку цілу зиму
стрічав у рядах з семінару,

прохав, щоб під сосни прийшла на
Заріччі,
де хвилі шумлять, як із моря,
щоб їй те сказати, що раз або двічі
в житті всякі люди говорять.

Та шепіт, схожий на здавлені крики,
у неї в устах ніби сперся,
але заглушив його стукіт великий
в її молодесеньких персах...

Ї вона не прийшла... І ввесь думами
млосний
я в гори майнув нерухомі,
і вниз покотив каменяку між сосни,
і слухав до ночі той гомін...

І І.

І кожного ранку ходив я на гору
проз сосну та кедр ппичастий,
І кожду росинку з глибокого бору
я чув, як летіла упасти...

І навіть аж відти, де вже ні галузки
не видно у мряці химерній,
доносився з капання шелест і лускіт,
нагадуючи мені стерні

у полі кудівським, у місяці серпні,
якому вдалась возовиця,
коли у останній вже спеці нестерпній
на згребинах живиться птиця...

Але не була це моя перемога,
я квапився вгору з наглінням,
туди, де наш лемко підняв аж до Бога
поля, та й обтикав камінням.

І перший найбільший я схоплював
камінь
і кидав, надіючись, в кручу,
і він стукотів через бір між пеньками
туди десь у річку ревучу...

А я розгинався, закутаний в хмару,
почути розкотисті гуки,
та більше нічого, нічого вже з яру
не чув, крім сердечної муки.

І І І

І дума моя і стрімуча й пекуча,
черкнувши об небо безсоке,
гукала у душу тоді, ніби в тучах
снігами зав'яний сокл:

„Адже ж ти дівочий чув шепіт розлуки,
заглушений серцем, здається,
то як же почувеш ти й гук каменяки,
коли ще й твоє в грудях б'ється?“

І нині вже я, хоч над бором зітхати
ходю, та каміння не рушу,
щоб думка не мала моя чим єднати
серця у єдиную душу,

Які вже давно поєдналися в Пана
в лугах серед вербового хору,
мов людська правда, справіку
[жаданна,
і креміль лемківського бору...

Душе ж моя темна, чого ти тут в горах
живитись не хочеш терпінням,
а молишся нишком, щоб доля сувора
серця поєднала й камінням?

Чи може боїшся, що лусне напруга
в таких необдуманих герцях,
і камінь вхоплю я, мов щирого друга,
й навіки притисну до серця?..

Неминучість

О, сило Божа і безсилля враже.
свята уяво у людей,
ти твориш світ, якого наше
бажає серце кожний день.

Ти воля навіть і в тюремних мурах
і в книгах чари чар живі,
яких не подолає ні культура
ані держави світові.

Ти всі часи у квітках і в зозулях
несеш від блискавки хутчій,
і кожная летюча людська куля —
лише реп'ях в твоїм плащі.

Свята уяво, ненько невмируща,
ти крик з пожеж про щастя нам,
з твого гнізда мистецтво вшкаралющах
щодня летить в найближчий храм.

Але воно справляє чорну драму
людині в блисках дум та мрій,
коли ніколи вже не знайде храму,
й назад прилине в серце їй.

II

І ось на вигоні в глухій Куцівці
я бачив теж подібний храм:
в огряді паслися і кози й вівці,
і будяки росли з-під брам.

Середина ж без свічок і без рути
стояла навстяж горобцям,
і я рішив зайти, щоб там зітхнути,
де плакали колись серця.

Але, неначе копити у коней
в піску, в мазуті, в кізяці,
були на стінах і святі ікони
і біля криласа стовпці.

Лише єдиний до кінця зіпсутий
не був малюнок в церкві цій,
в якому довбня рвалася з мазути
в катівській жилавій руці.

А „Страсть Христова“, цвяхи
[й терні чорні
й гостряк холодного меча
навіки зникли в вічності просторній
від комсомольського квача.

III

І я з мистецтвом, бідний, кволий
спинив на Заході свій рух,
але і тут знайшлися „комсомоли“
в руїни обертати дух:

Не встигну вулицю пройти велику,
де липи, ніби тіні з веж,
а вже тремчу від вуличного крику:
„Ну, що -- поет? ну, що — живеш?“

І ці слова, немов брудні патьоки
на стінах зганьблених церков,
в моїй душі чорніють страшно, доки
не змиє їх у нервах кров.

Але до щастя на ясній роботі
я не веду снагу свою,
бо так від вулиць падаю в турботі,
аж плямою безбарвною стаю.

І знаю, що над формою такою,
немов малюнок без „страсті“,
звисати мусить смертною вагою
велика довбня у масті.

І хоч, уяво, ти міцніша сила
над все живе і молоде,
та вже душа моя складає крила,
І довбні катової жде!

Реакція

Сонце сходить, і кричать в гаю сороки,
аж гора розчервонілася одна
понад яром диким та таким глибоким,
що і крик юнацький не досяг би дна.

Пропливає хмара у блакитнім плесі,
ніби у невидимій руці свіча..

Сило Божа, дай мені снаги поезій
не читати випадковим слухачам,

бо з останнім звуком читаної речі
і душа понуро з серця виліта,
і по лісі потім в муках порожнечі
мною водить довго темна самота.

А коли вертається з перерви
у покинуте між ребрами гніздо,
то така знесилена, неначе нерви
тягнуться за мною метрів може з сто.

І вже разом по такій смутній пригоді
між людьми йдемо ми, понуривши зір,
гірше ще, як бідний з дитиною злодій
щось іде просити у попівський двір...

Сило Божа, дай мені думки тверезі
і холодну спостережливість очам,
щоб не квапився читати я поезій
випадковим, як пригода, слухачам.

Хмара попід сонцем блиск несе із бору
по гірських бескеттях та

[гірських сторчах...

Сило Божа, дай душі моїй простору
і єдиного з душею слухача!

---

*„Пращай свабодная стіхія“
Пушкін.*

До Лемківського бору

З налитого асфальтом бруку
пришов я в муці та в журбі
сказати тільки на розлуку
„прощай“ останнєє тобі.

І не тому, що я до гуду
уже чутливіший твого,
але тому, що не забуду
ніде, ніде уже його.

Бо гнешся ти в яри тьмо-тьмуці,
і роззявляєш довгий рев,
аби я йшов в найглибші пущі
до наймогутніших дерев.

І хоч завжди в гудінні-свисті
я розумів думки твої,
але не йшов по палім листі
у невідомії краї.

Бо на горі, де в соснах мряка
приховує гадючий лаз,
я, зраджений коханням ,плакав
у самоті тяжкій, не раз,

і з свідками і сліз і горя
було розлуку брати жаль,
але тепер в червоних зорях
сюди вже близиться москаль.

І через те прощай, стихіє,
стрічатися не хочу з тим,
який на душу гірше діє
ніж на рої бджолині дим.

І заґратований в ґраніті
пачливіший напевно є
від отакого серця в світі,
як змучене життям моє.

Бо він у далечінь байдужу
вдивляється чуттям живим
і бачить ту єдину душу,
яка ще журиться за ним.

А я ж куди? в яку путь сіру
покличу спогад дорогий,
щоб воскресити в серці віру,
що ще й для мене єсть боги?

Нема, нема, й сердечні луни
мої не гомонять віде:
на сході батьківській труни,
на заході ж моя десь жде.

А в тебе ж тільки те, що треба
чужим музикам на баси,
і дивляться з твого неба
чужі боги, неначе пси...

Шуми ж, мій боре, вий протяжно
про вільну в себе давнину,
щоб я зустріти міг відважно
нове прийдешне і труну:

Згадка

В-ці К-б.

Коли заблисне річка в рогазі,
під сонцем ринучи в стави,
я босі ноги згадую в грязі,
що мовчки бачили і ви.

І відвертаюся лицем від плес,
де й сонце соромом стає,
бо ви його з водою, як з небес,
у серце занесли моє.

Перепелиця

Ні місяць не світив тоді, ні зорі,
чорніла ніч, і чорний був Дунай,
і Відень, ніби гуща тьми надворі,
стояв незвіяний вітрами в гай.

Та в мене у душі ясніли дикі
нездійснені надії, повні сліз,
мов зорі ті, що їх Дунай великий
колись на чорноморське дно відніс.

І їм у відповідь в саду з-під листя,
немов з під серця самого сторіч,
запідпадьомкала перепелиця,
аж серед Відня затремтіла ніч.

І блиснули серців тоненькі роги,
і бір хитнувся, і густі жита,
і від хатів на Уманські дороги
дівочі зарожевіли уста...

Яких я слухав тихою душею,
гадаючи лише про ту, про ту,
що з долею не стрілася моєю,
захмаривши й життя мого мету.

А нині вже кого?.. З чийого краю
під всохлий дуб чекати по жнивях,
якому на гілля посеред гаю
не сяде заспівати жодний птах?

Коли ж хто й почує з його крики,
то тільки від стривожених галок,
що возвіщають чи то сніг великий,
чи дощ такий, щоб навіть світ промок...

І гей, зірки, світіте над Дунаєм
чи разом пропадіте всі над ним,
мені однаково, бо кожна дбає
про мене так, як і турецький дим.

Але, несповнені мої надії,
в душі не умирайте і на дні,
і може перепілка ще посміє
запідпадьомкати на чужині,

аби не глянула самотність в очі
перед останнім світовим „прощай“,
коли безокі, безперервні ночі
затоплять сонце, Відень і Дунай.

С у м

Ой, упали сніги на баварські бори,
аж гілляки схилилися вниз,
і над яром присипані пні без кори
мовчазними горбами здулись.
І лежить рівним шаром забілена біль,
витикаючи довгі дубці;
і ворони мовчать, мов примерзлий
[кукіль
на німіших сучках від мерців.

І в гущавині світу засніжених рис
бір без вітру гуде в височінь,
і свіги, від гілляк відпадаючи вниз,
дзеленчать на корінні об тінь,
і немає слідів ні із лісу, ні в ліс,
де шепоче щось серцю: засни,
і заходяться очі краплинами сліз,
що вже світ став німий до весни.

Бо ворони у нас, мов лісничого риг,
голосні і зимою в гаях,
де журба не блукає віде без дориг,
і де легко минав її я.

Я сумую, що сліду нема навкруги
в чужолодній холодній глуші,
що й натяку на щось не покажуть
[сніги,
аби казкою стало в душі.

Гей, якби мені в царстві лісних
[колонад,
де виходять кущі, як із рям,
геть забувши буденщини гуркіт і чад,
за пустельного стати царя,
і весь ліс і мороз пройти так уночі
до найвищих норвезьких сосон,
щоб аж місяць став гострий, мов леза
[мечів
від мого тільки скрипу на трон.

І з життям таким самим, як іней ян сніг,
скандінавську прийняти красу,
чуйно слухаючи, як у жилах моїх
замерзає червоний мій сум...
Та немає у мене тієї душі,
що тримає весь світ у руді, —
І стоїть тихий бір у силючій глуші
ще сумніший, як білі мерці.

У таборі

З вікна видніють із-під снігу дахи,
і з цегли в сажі виводи,
з їх лине дим, неначе чорні птахи,
або мов гуки череди.

В кімнаті душно, і в повітрі висне
накурений тягучий чад,
і хлопці, лежні, голосно навмисне
говорять про масних дівчат.

А я біля розпеченої груби
схиляюся до віг своїх,
та ще й кажу, шепочучи крізь зуби:
„Коли я вирвуся від їх?”

Я дома був, мов раб у Сіракузах,
і Відень був мені не друг,
і тільки давня українська муза
гляділа здалеку мій дух.

Але тепер вже до чистї хати
її покличу я у кут,
де не чекають дикі меценати
на збільшевичений свій суд?

Бо від розмов і димного наркозу,
як від зміїного жала,
зів'яв, страждаюче, у мене розум
і глухне в обводі чола.

І я вже і не знаю: чи за скелі
хилити голову вітрам,
чи освіжити думи невеселі
водою з першого відра?

Але, моя царице превелика,
не покидай мене хоч ти,
і в дерев'яних навіть черевиках
наважся стежку перейти.

Я жду тебе у лісі і у місті,
і в селах, де шумлять сади,
з одним бажанням: як завжди без вісті,
ох, музо рідная, прийди!“

В Альпах

На білі дуги сніжаних високих гір
схиляються вечірні зорі,
і бір гуде, неначе туркіт давніх лір,
похованих в снігах історій.

А серце в мене гіркве, нис і болить,
когось чекаючи зучора,
але не хоче уважати навіть ні на мить,
про що туркоче бір на горах.

І я хоч і не знаю, відки повійне
із-за гаїв висока хуга,
але вона, я знаю, викличе мене
жаданного стрічати друга.

І я побачу крізь стихію в чужині
і крізь байдужість цю навмисну
ті радощі, що предчуваються мені,
і друга до грудей притисну.

Але щипає і морозить ноги сніг,
і поїзд тужить у долині,
що все життя моє счинилось без доріг
в недомальованій картині.

А я між небом зоряним, удыгнений
[в кожух,
і між землею сам надворі,
мов здавлений у палітурках двох, лежу,
ніде не читаних історій.

З бажанням, щоб жаданна діва без
[розмов,
а під гітарний тільки туркіт
взяла мене, поцілувала й потім знов
поклала тихо в палітурки.

І я аби від поцілунку тихо став
в порожній книзі невмирущим
і шепотів про серце чуле та уста
всім читачам своїм грядущим.

„Майн лібер“

Ніхто ні хусточкою не махав,
і не казав ніхто „прощай“,
коли мій поїзд від лісів та трав
мене відвозив у ґранітний край.

А згарища і вдень, і в тьму-тем
в нещаснім, змученім краю
диявольським світили лихтарем
в байдужість чорну мою.

І люди, вбрані в попіл та у пил,
були і пропадали знов
серед руїн та вивернутих брил
колишніх станцій і церков.

Але і щастя вічне та сліпе,
гірке, як жовч ча чужині...
Тоді ввійшла з валізкою в купе
красуня й сіла при мені.

Ніколи ще ні великодній дзвін,
ні свічки осяйні в церквах,
ні біль приємний змучених колін
перед святими в рушниках

так серць не хвилювали на землі,
як шепіт незнайомих слів,
схопившись в чужинки крізь жалі,
в моїм чутті прогомонів:

„Майн лібер“, і ракета, і алярм
до вікон кинули без віт
вербу, і дім без двох дверей і рям,
і порваний на йому дріт.

Не був тоді я відданий богам,
коли почуло серце це,
але чому, чужинко дорога,
я відвернув тоді лице?

Чи не того злякався, що якби
я повернувся відціля,
то теж крізь поціл, брили та гроби
промовила б моя земля:

„Майн лібер“, мій блукачу дорогий,
до мене ти приїхав знов“,
то мабуть я, охлялий, без снаги,
себе прокляв би і любов?

Бо, Боже мій, „майн лібер“ ось тепер
через Німеччину веде,
мене, з країни горя „есесер“,
чужим не бажаним ніде.

неначе я до 'спільника прибіг,
який мотузку дав свою,
аби я вчора зашморгнувшись міг
десь на осичині в гаю,

І котрий, вгледівши сьогодні з гір
мене таким, як і завжди,
не допускає навіть і на двір,
щоб хоч напитися води.

Дзвоник

В Баварії дзвіночки з ліса та із бору
ворушаться сьогодні над травою,
і сонце з моря, ставши на блакить
[прозору,
тепер над ними капає росюю.

І кожний той дзвінок з росинкою
[чудовий
тривожно гнеться під кущі так низько,
немов на те, щоб їх не бачили корови,
що під ліси біжать на пасовисько.

У їх із ший гойдаються двінки так само,
але вже мідні і на реміняках,
аж гук іде густий в малині під лісами,
ворушачись у листі та в гілляках.

І квіточку-дзвіночок вирвав я з росою
і почепив над серцем на одежі,
і серце задзвонило силою сліпою
у дзвоник той, що прикрашає межі.

Воно забуло безнадійно, що в худоби
гойдаються важкі з металю дзвони,
і мовлять людям скрізь: де треба й до
[вподоби
ще голосніше, як міські закони.

А нас почує хто, поети бідолашні,
що в мене серце сповнилося зваги
для когось підробитися биком
[домашнім
і дзвоником добитися уваги...

Та ще й отим, який удосвіта створила
краса, мов з великодньої сорочки,
в якого росу тільки ластівині крила
на вітер вибивають із листочків?..

Забуло серце, що воно поетська доля,
якій немає лун ніде нізвідки...
і я йому тепер ні з ліса, ані з поля,
не хочу жодної чіпляти квітки.

Немає

Я уникав кохання та приятні
завжди і на землі, і на річках,
неначе спільної кімнати в лазні,
де тільки гудзики на сорочках
і всім і кожному ще невідомі,
і ніби грають ролю таємниць,
що не даються сумніву, ні втомі,
неначе в червні щебетання птиць.

І там вночі, де садові зідхання,
а вдень гукання на ставу качок,
я уникав про дружбу та кохання
найбезневинніших своїх думок.

Я уникав і жяв, щоб уникати,
і серце призвичаював дарма
єдину волю в світі почувати,
якої мабуть вже ніде нема.

Аби не бути рівним ні тварюці,
ні дереву, ні мусі, ні траві,
ні тій людині, що для революцій
пожежі припасав в голові.

Я уникав, щоб поглядом стороннім
дивитися на сонце та зорю,
мов на костюлю в себе на долоні,
в якій щоденно снідати варю.

І хоч проглянути не зміг крізь віти
первопричини і всьому кінця,
але здолав щасливо зрозуміти
об'єктивізм космічного Творця.

І я до Бога не ішов, а линув,
не почувавши тремтіння ніг,
та перервати рідну пуповину,
що в'яже до землі мене, не зміг:

Бо ось, вночі з дзвіниць, де сич віщує,
я не почув годин звичайний лік,
але той хід, що тільки серце чує,
коли підходить п'ятдесятий рік, —

в Баварії я став, мов гострий колос,
або мов з хмари спущена стріла,
з бажанням-тугою почути голос
з далекого Черкаського села:

щоб дівчина співала під вербою,
полощучи на кледці сорочки,
і щоб кричали десь за рогозою
з сороками білесенькі качки...

Щоб дівчина співала про знемогу
одного серця в дальній стороні,
яке щодня збирається в дорогу
туди, де скрізь немає вже рідні...

Я уникав приятні, мов загину,
і сорочки, купаючися, дер...
і гей, в Баварії за пуповину
земля мене шарпнула ось тепер!

І де б уже не полоскав я п'яти,
і ніс у мандри торбу та жалі,
та знаю добре, знаю, мов проклятий,
що скрізь немає волі на землі!

Незмінність

Прозорого серпня висока погода
сьогодні пустила над світом плести
тонесенькі хмари, відбивши їх в водах
Баварських озер, ніби срібні листи.

Налиті живицею сосни рожеві
малої гіллячки не рушать ніде,
бо тиша у лоно щасливому дневі
від Альпів далеких незримо іде.

І кожного дерева стовбур порою
дзвенить, мов струна, що зачула
[смичок,
коли відривається тільки вагою
і падає вниз крізь гілляки сучок.

І жодного птаха з прив'ялого зілля
не чути чогось в нерухомих бору,
і навіть на луках тримає неділя
урочисту тишу, мов гори, стару.

І тільки з-за лісу із палої брості
кричать у баверів уперто півні,
які віщували і щастя і гості
в далекій черкаській моїй стороні.

А що вони значать тепер в блуканині?
вже певно не те, що співали раніш,
коли і кімнати не маю я нині
без свідків чужих записати хоч вірш.

Не те тут говорять і сміх для привіту,
й душа у молитви вже певно не та,
і тільки на тлі безконечного світу
та сама й незмінна моя самота....

Совість

Росистий луг в яру поміж лісами,
і вкрите черепицею село,
над ними сонце разом з небесами
густе проміння й тишу простягло.

І черепицею, неначе пилка
зубами, в сонці блискали хати,
як християн покликала всіх кирка
молитися до тиші й самоти.

Свята неділя і росистий ранок
голубили у серці давнину,
я ж, виправши білизну, наостанок
сушитися повісив на тину.

І, руки склавши, думав проти неба
розпукою всією втікача:

„Чого в наш час письменників не треба
для кожної людини й діяча?

Чого, як вранці стане день сіріти,
і бір похилить від роси гілля,
я змушений тікати від еліти
тутешньої найдалі відціля?“

І враз загуркотіли небо й гори,
і бір заворушив верхи гілляк,
й, націливши на мене всі мотори,
влетів скажено в тихий яр літак.

І гнівно коло мене й коло тиву
він пролетів у свіжу святість дня
й немов докір мені у душу кинув
за необдумане гірке правня.

Я ж навздогін: „чи я порушник
супроти тиші сонця і гори?
врятуй мене ти від людей бездушних,
тоді свої докори говори.“

Але мовчало сонце чисте із-за гаю,
і черепаця блискала в огні,
немов ті зуби, що колись Ісаю
перепильгали в лютій давнині.

А я, до щік притиснувши правицю,
стояв німіший від стовпа в полях,
з якого збили віщю таблицю
показувати людям простий шлях.

Останній арешт

Мов горе⁴ таємне, мов слово уроче
і мов немірненні кругом небеса,
орел у Карпатах на скелі клекоче
з крилом перебитим, що з кручі звиса.
а з скелі на скелю під ним по порогах
ріка пролітає, шукаючи дна,
з якого безжалісна виє тривога
і смерть невблаганна єдина й одна.

І хоч споконвіку там сосни, мов лютні,
не грали жалю до обладників гір,
але імператор стихії могутній
розпачливо клекотом б'є у простір.
І дух мій, неначе орел той далекий,
бездільно гукає з осівніх ночей:
я дружби у вас не шукав, ні безпеки,
ні жалібних слів, ні щедрот із очей.

До ваших дівчат же й жінок, мов до
[ліри,
з коханням не раз удавався своїм,
і щирість світила з очей моїх сірих,
неначе у липні схвильований грім.
Та буйно сміялися всі вони в вічі,
мене допевняючись, хто я такий,
немов на руїнах козацької Січі
виттям колись грали ситенькі вовки.

І пес тільки дикий, ідучи на лови,
мене не цурався й підходив до рук,
коли я до його тихесенько мовив:
Чи ти мені ворог, чи ти мені друг?
Тому, як мене в домовині зимою
спровадите радо в останній арешт,
прохаю і пса поховайте зі мною
під спільний, мов місяць, осиковий
[хрест.

І щойно не схоче громада дівчача
зідхнути над гробом, де сосни звелись,
то знаю, що прийде вся тічка собача,
з якою мій пес був знайомий колись.
І витеме довго в небесні долини,
аж місяць з недолі засяє, мов брат,
до їх приєднається й клекіт орлиний
з високої скелі та з дальних Карпат.

І дух мій, схопившись над ліс та над
[води,
обнявши каліку на скелі орла,
там з ним погубатеме в бурях негоди,
як родич і серця його і крила!

Зустріч

Я лиш про неї думав при зірницях,
мов про щасливий страшно гріх,
і чув, як пристрасно її снідниця
шуміла щось про чари ніч.

І думав ще й про те, що вдень я мушу
саму зустріти сяйвом віч,
і щиро розказати в щирю душу,
яка була для серця ніч.

Але навіщо день і хмара сіра
і світлові у тьмі кінець,
коли для їх існує тільки міра,
що зветься горем наших серць?

І задля чого розум нам і слово,
а їм у книгах проста цуть,
коли їх наші почуття чудово
у хаос випадком ведуть?..

Бо я зустрів її, коли надвором
несла в клас яблука в полі,
і ввесь зробився раптом тільки зором
і тільки місцем на землі.

І привітатися забув і зовні,
хоч в серці слів гули рої,
бо дихали тривожно груди повні
та молодесенькі її.

Чого ж вона не розкотила долі
з розпуки яблука малі,
а, відвернувшись, пішла поволі,
неначе в безвість королі?

І нащо нам той розум і те слово,
мов бризки з вічної ріки,
коли ми ним по всьому випадково
рахуєм тільки помилки?

Самота

О, горе нам: ні з янголом, ні з катом
і люди й речі світових подій
знов не вертаються тим самим ладом,
хоч може силою і тих стихій:
чи їх міста стрічатимуть парадом,
чи ревищем густиме сніговій,
мету показуючи їм ту саму,
що й першим разом відчиняла браму...

Та вже не будуть поміж ними ті,
які з найпершими пішли в дорогу
і впали десь на ниви золоті,
хрестом підвівши стишену тривогу,
щоб другі люди посеред путі,
ідучи вже від іншого порогу,
побачили, як ближній навпростець
зустрів свою мету і свій кінець...

І правду показав їм, мов горілку,
що всяка зміна ладу та річей
утворює пустелю скам'янілу
в людини до людей та їх ідей..
І хоч перейде з ними й землю білу,
не маючи ні воза, ні саней, —
однаково людина буде й серед друзів,
мов кожная сніжинка в завірюсі...

---

*„Око, око, не дуже бачиш ти глибоко“
Шевченко.*

МОНОЛОГ

Коли ти, Боже, рушив світом зорі й
[води
і випустив на землю тварі і народи,
то мусів би і вічну правду дати їм,
що по заслuzі насилає хмари й грім...
щоб кожній напії хоч трохи дати неба
і не ввести в злиденність дух їй та
[в занепад.

А то немає правди... і в твоїх світах
панує боротьби давно відомий жах
за щонайкращу в тебе серед ночі
[зірку,
щоб стати у раю найпершим при
[одвірку.

І скрізь супроти України, мов раба,
реве безжалісно нещадна боротьба
всіх складників анархії страшної
серед байдужости та криги світової...
І ми тепер не вирвемо із боротьби
зозулі навіть для весінньої верби,
аби гукала до людей кризь теплі віти
про сонце те, що без втоми світить...

І дух наш, думку затаївши в свисті
[куль,
шумітеме у світ, як верби без зозуль.
А слово в його стане ще раз серед
[тлуму,
одягнене в важку одержу лайки й глуму,
і пожене його по кожній стороні
нужда на хліб робити день при дні...
і на високу творчість навіть і неділя
не дасть йому спасенного дозвілля.
Хібащо знов, знеможене, впаде у рив
відпочивати без тепла й розкішних
[снів,
де просичать гадюки і прокрядать
[ґави
про смерть і молодости і уяви...
І це глухе, нічне сичання з криком ґав
узятє буде словом до щоденних справ,
як люта туга за єдиним творчим
[щастям
з великістю такою, мов святе причастя...
Узятє буде, щоб в осінні вечори
від його вмерти на сусідському дворі,
аби сказали люди вранці без наруги:
„напевно вмерло від таємної недуги.“

Ох, ні... Мій Боже, ні! навіки вічні ні...
таку ганьбу зустріти краще у труні
з єдиною лише турботою моєю
з такою, як і смерть єдина над землею,
що нездійснимістю горить в душі моїй
і через те ще більшає від безнадій:
Аби за смерть таку розпука серед
[терній
труну мою над світом підняла,
і Боже око, ти на дибі цій модерній,
поб висохло на муках за свої діла!

Жорстокість

Гей, до тебе, до тебе так серце
[з грудей
ломить ребра безумно собою,
і ніхто зупинити його із людей
не здолає від дикого бою,
що розгоном іде в предчутті молодім,
несподіванім для моїх років,
ніби в грудні в полях над заметами
[грім
розбиває морози жорстокі.

Тільки що за проклята подвійність така
в почутті побивання дурного,
що виводить у поле мене, мов рука,
і спиняє під місячним рогом?

І хоч знаю, що ти у бараці без лун
може в душу вдивляєшся тихо,
тільки я своє серце держу на бігун,
може з півдня підхопиться вихор,

аби вогкістю хвиль подихнув мені він,
що в напечених скелях гуркоче,
і нагадує блиск, і напругу колін,
і твій рот, і безумство дівоче.

І мені буде досить, коли молоду
в серце радість укину хвилеву
так, немов підданцеві у пишнім саду,
як побачить свою королеву.

II

І хоч знаю, що ти недалеко, мов квіт,
припадаєш до шибки в бараці,
я справляю биття свого серця й на схід,
знебуваючись, ніби від праці:

може співи досвітніх півнів у диму
розженуть чорні зариси драми
з дужим рухом таким, з яким дим вони
[й тьму
розганяють до дня над церквами.

І не буде по небі сьогодні іти
вічне сонце з притаєним ревом,
тільки будеш землею прохолодити ти,
найкрасніша моя королево!

Та від босих твоїх молодесеньких ніг
буде більше, ніж в сонця є ласки,
доки знов золотий серед світа поріг
до зірок переступиш та казки.

І від сукні твоєї блакитний кінець,
ніби злиті над храмами дахи,
від лісів та лугів понесуть
[навпростець
мені в серце зворушені птахи...

III

І тривога лютіше єство моє ссе
і кругом безпорадно дивлюся,
що нічого стихія мені не несе
і жадання погаснути мусять.

Бо не розумом був між людьми і
[в гаях,
що сподіванок ждав, ніби коней,
коли ти у бараці, царице моя,
а не в світі, що безвісті тоне.

Коли ти в бараці тут близько сидиш
із чужим, ніби хмара, народом,
а що серце своє то від мене держиш
ти за північчю, півднем і сходом.

І хоч би океанськими бурями я
тебе кликав і нині й зимою,
то й тоді ти, царице жорстока моя,
не хитнула б для мене й косою...

і була б ти така без усяких зусиль,
ніби берег північного моря,
об який розбиваються гуркоти хвиль
і про вічну розпуку говорять.

І тоді, як народ для твого співця
в лісі зріже на цвинтар клен-древу,
не читатимеш горя з могого лица,
загадкова якась королево.

І якби тобі хто і про правду мою
розповів щиросердно з журбою,
що не хочу вже я ні пташок у гаю,
ні вітрів тих, що повні тобою.

І в Баварії десь, у німій чужині,
ні для кого не свій, і для люду,
без любови й страждання лежу у труні
до останнього Божого Суду,

То й тоді ні єдиної навіть сльози
не вронила б на яму глибоку,
бо вже видно, що ти не Цариця єси,
а звичайная баба нівроку!

Дзвонар

Ох, недоле моя чорнопера,
відведи від моєї душі
кожну діву, що любить озера
і дзеркала, мов води в глуші,

бо вона відчуватиме й шкуру
у фрізера, що робить і зиск
і на нігтях жарінь манікюру,
гарячішу за сонячний блиск.

Бо вона на кожнісінький дотик
його пальців, голодних на гріх,
розтулятиме радісно ротик
у лукаво-схвильований сміх.

І якщо він над нею, хиткою,
враз нахилить обличчя біде,
то придавлені груди косою
і вона йому теж підведе.

І накрутить він їй, мов купчисі,
повно в пахощах кучерів знов,
щоб на чорнім золочевім плісі
аж по перса шуміла любов.

І нещасний уже ти навіки,
коли любка твоя молода
задивляється в плеса та в ріки
і в дзеркала такі, мов вода...

Куди й день заглядає понурій,
а вночі зоряниці рясні
і рожеві, мов жар манікюра,
і блискучі, мов зорі персні..

І тобі залишиться багатий,
мій поете, лише дзвонаря,
щоб у дзвони, неначе в гармати,
калатав, доки зійде зоря...

Щоб у серці твоїм він пожежу
погасив без води і сльоти,
вирвавши стежку у Бога найлегшу
для зідхань та плачу й самоти...

бо її погасити вже, звісно,
не подужають жодні моря,
що лунатимуть голосно й грізно
із дзвіниці вночі в дзвонаря...

бо і в його краплинки на віях
освятимуть душу до дна:
що і вічність і сон — це стихія
від віків нерозлучна й одна!

Ранок

Сіріє ранок, і від дальних темних гір
справляється на лягер вітер,
потягши у яри та в кручі купи зір,
немов кінцями велетенських мітел.
І ще невидне сонце з бору та з дібров
день чистий простягає небу...
І бачу я в оживлїм серці знов і знов
свою найвищу потребу.

Таку ненаситиму, ніби вовк старий,
що в лісі сам зубами ляска,
або неначе від людей і дїтвори
захована найкраща казка,
яку поети почувають серцем всім,
але розказують інакшу,
а до подушки і без ритму і без рям
вони за нею нишком плачуть...

Це ти, це ти, гей, щиросте моя,
із серця вирвана раптово,
врятована у найганебніших боях
могутнім не лукавим словом...

Але і тупає і гупає вже люд
розхрістаний по коридорі
і чайниками брязкає то там, то тут
і ними метляє надворі.

І лягерем і я біжу під довгий свист
єдиної тієї суті,
що надає життю високий футболіст
посеред площі, повний люті.
Біжу за табір, щоб нужда і свист і гуп
і несолодка чорна кава
не обернули українське слово в труп,
потрібний звалищам та ґавам.

II

Біжу туди, де з лісу молодого ще
встає холодна скеля із-під криги,
побитая разючим градом та дощем
і водами щорічної відлиги..
де блискотить від сонця непорушний
[шпиль,
проз котрий плинуть журавлі, мов
[риска,
несучи крилами у неміренність миль
те саме світло, що і на скелі блиска.

І крики їх такі тягучі без кінця
з розпукою казкової сирени,
неначе голос Всемогутнього Творця,
що, сотворивши космос немірний,
не в силі вже переробити власний твір,
похожий дуже на страждання
[жертви, —
і тяжко журиться і дивиться з-за гір
на світ недосконалий і немертвий.

І ось, лишаючи і гамір і нужду,
що убиває почуття та слово,
яке вже між людьми, аж доки не впаду,
не стріне друга навіть випадково...
Біжу я в гори, голосніші ще як храм,
де й Божі муки видно не інакші...
Біжу збагнути вічну правду хоч аж там:
Чого Господь привик до неудачі?

III

І за мур переплигнув з каміння та штаб,
і, пробігши парів свіжий вистяг,
похилився я в тінь під розложистий
[граб
на корівня та палес листя,

що летить і тремтить на осіннєє дно,
а за ним лине й тінь, тінь — рожева,
і здаюся і я вже таким, як воно,
тільки зірваним з іншого дерева.

І не видно мені вже ні гір, ні шпиля,
ні занесених птахів луною,
замість Божої скарги грабове гілля
щось про мене шумить надо мною.
І вже серце кипить без борні і звитяг
не звірком з під ножа в чорній мисці
і не в грудях моїх, а на вовчих путях,
у пожовклім заборсавшись листі.

І снага його там і вогонь пропада,
гірш як кольор у палолї сливи,
і я чую ще тяжче, як кличе нужда
знов назад, знов у табір крикливий,
щоб там славу звести до покори вівці:
закрутивши стежками нудними
найдобірніше слово моє у слівців
і найбільшую правду між ними.

Гей, же, серце моє, свою справу зарадь
так, як роблять самотні герої,
бо тебе тільки слухає мертва падь
та безлисті граби й сухостої,

а що людська душа то немов камінці,
або дикий під горами постріл
насторочує вічно до тебе кінці,
душогубством та холодом гострі.

Через те твоя справа, неначе в Творця
обіперта на зоряні сохи,
потребує розв'язки й швидкого кінця,
бо не вдатна вона ані трохи,
а про слово моє і про правду мою
вже подбає і світ наш м'язистий:
і аж там у покинутім біднім краю,
і аж тут наші теж футболісти.

Пісня

Над садками чорна хмара плине,
ще й дощ настає,
а за мною бідна мати гине
руки з муки в'є.

І вже ж хмара негодою стала,
аж небо вгина...
Підсковзнулась, глянула я, впала,
і він обмина.

Лопухи в подвір'ї мокрі, мокрі,
й лопотить вода...
Де ж ви, де стежки сухі й широкі
ще й тверда хода?

Чи як хмара чорна над садками,
то й дощеві час?
Чи тоді вже й милий з ворогами,
як біда на нас?

Прощай, ненько, друже неціненний:
їду в чужину...
там і пес не жде мене нужденний
у чужім тину.

І як вітер у поле засвище
руде та рябе,
я заплачу і схилюся нижче
згадати тебе...

Ще й заплачу я не за садками,
матінко моя,
а за тими мокрими стежками,
де падала я.

де і ти за мною й хмара разом
плакали навмір,
коли милий поза перелазом
обминав наш двір.

Пісня

Кивув чумак село рідне,
щоб шукати долі інде.
В сірій свиті, йде не хутко
ще й з верби пригубив дудку.

Гей, гей путь-дорога далека.

Ой, де обрій з небом злився,
туди й чумак похилився,
бо аж там, аж там дівчина,
мандрівки його причина.

Гей, гей путь-дорога далека.

Дудка грає, аж говорить,
що та дівчина є горе,
і високі жайворінки
підспівують щось до спілки.

Гей, гей путь-дорога далека.

А з-за лісу чорні хмари
впливають не до пари:
бо, чумаче, мій соколю,
так знаходили й неволю.

Гей, гей путь-дорога далека.

А туди як помандруєш,
жайворінка не почувеш,
Та й твоєї вже сопілки
не почують жайворінки.

Гей, гей шкода хлопця-чумака!

Україна

Шляхи мої неміряні,
гори мої не важені,
звірі мої не нажені,
води мої не ношені,
риба у їх не ціжена
птахи мої не злякані,
дітя мої не лічені,
щастя моє не злежане. .
Оце така я в тебе матінка
В руці Господній
Україна синєнебая!

„То був ні день, ні ніч“.

Байрон.

Синя мла

То був ні день, ні ніч, бо сонце й
[місяць
на небесах стояли в відстані далекій
в одних просторах і в однім часі.
А на землі порожній десь за обрій
лише одна лежала проста стежка,
неначе промінь сонячний,
або крик розпачу серед пустелі.
З одного боку в неї бовваніли
жахіття стоптаних хлібів,
серед яких німотно входили
у прілий ґрунт аж чорні від часу
і від повітря та від дощів колишніх
солом'яні кагати та скирти.
Ніде ні жайворонка, ні крока,
ні зайця, ні лисиці, ні собаки
таємне око не помігало б.
І людський крик якби гукнув з розпуки,
то мабуть би упали сонце й місяць
в сумні, неначе смерть, простори.

А з боку другого виднілося
із далини порожнє місто.
На вежах висіли, немов каміння, дзвони,
а повиламлювані лутки й двері
гойдалися ще моторошніше,
ніж перебиті свіжо руки,
і вікна без шибок чорніли їм,
неначе діри з людських черепів.
Єдина жива істота, півень,
свій глас у немірність подавав.
І те самотнє „кукуріку“
було таке стрімучо-просте,
як і стежка, якою я ішов, шукаючи
людину.
Від його нерухоме місто враз
поверталось
до півня і дірами своїми чорними
гуло: „ у-у-у-у“.
І став я на Карпатах.

І там над гонами долин
верба аж до небес гула
і тишу до своїх вершин
галуззям молодим тягла.
І дівчина під нею вверх
дивилася поміж гілля

І світ в її зіницях мерк,
мов необроблена рілля.
І я спитав: „Це, Віро, ти?“
вона ж, не добра і не зла,
із мовчазної самоти
угору палець піднесла:

І глянув я вгору, в безодню,
аж лапами сонце тримає орел
і крила у сутність безводну
небесних просторів з розгону продер-
Його ж голова там держала
вінок із зірок ще й горілу траву,
а вколо червоні кружала
були, ніби хвиля від грудки в ставу.

А дівчина палець принуку
держала, немов на клятьбу...
І випав орлиний без звуку
вінок на високу вербу,
й те диво небесне, сузір'я
взяла вона в руки малі
й мені ня чоло непокірне
поклала в німому жалі.

І я похилився, неначе чавун,
простіший за стежку, недавно самітню,
аби повалитись без крику та лун
в єдину безодню, в єдину всесвітню...
що йшла по землі і на Захід і Схід,
поволі страшні розгортаючи кручі,
куди не дивився і наш білий сіт,
бо там валували тумани тягучі.
А далі, потойбік піскам на затрим,
стирчало каміння без тіні та віття,
що їх відкілясь накотили вітри
на протязі темного тисячоліття.
і пляхом, похожим на жовтий язик,
із глибу пустелі, з безмежної плями
без жодного прапору, зброї й музик
народи бігом простували до ями...

Гей, мріє, мріє у жалях,
на рідні полети поля:
вночі там півень з-за могил
співанням крутить небосхил,
але скирти, мов битий шлях,
тримає непорушно жех.
І ти впади вогнем туди,
нехай з їх полум'я і дим
похиляться через віки,

і я побачу з-під руки
червоні ночі, чорні дні
і тих людей, що йдуть і йдуть
за зорями в останню путь,
аби пропасти в западні!..

Скирти ж десь чорніли, забиті токами,
мов лицарі давні в важенні щити,
а люди без ліку, а люди без тям
до вічної бігли своєї мети.

І кожна людина, розставивши руки,
догонила голуба, зірку що ніс,
похожу на той діямант, що для штуки
царівна дарує чужинцеві з кіс.

І щойно закляту і птицю й зірницю
над прірвою там доганяли вони,
то зараз же й падали, та не в криницю
з висот, а в підземні густі тумани.

А зорі і птахи під груди орлині
знімалися швидко в летючі ключі,
та й сипались в сонце, неначе в долині
мошка у підпалену скирту вночі!..

І сонце росло
й надувалось вогнями,
пружинили хвилі сліпучі на йому:

з його берегів випадали на землю,
неначе підкови розпечені з горна...
Горіли долини,
горіла пустеля,
і посеред неї
дивезна дорога,
похожа на довгий-предовгий
підпалений хвіст,
який ворушився
в розбурханім шматті вогню....

І зірвав вінок з чола я,
та в розколину-безодню
покотив з розпуки.
А дівчина закричала до орла й пустелі:
„Де ж та правда-віра, сонце його?“

І в одповідь їй
простори погойднув орел:
виривав він крила з безруких небес...
І випало сонце з пазурів орлиних
та й заревло страшно у пащу земну.
І згасла пожежа від лету несвітського
сонця,
немов у кімнаті свіча
від раптом закритої книги.

І на прірву, на чорний космічний поріг
відпочити навіки орел уже став
й над безоднею крила у чорнім пері,
як морські берега в далечінь розіслав.
І на їх, ще густіші за кригу страхіть,
сивій іней осів, синя мла налягла,
і два місяці жухлі, похожі на мідь,
засвітили в орла з-під страшного чола.
Та й у чорну пустелю самотньо горять
з-над безодні—останньої в світі труни,
а в повітрі зависли скляннисті моря,
мов завмерлі громи, глушини, глушини...

КОНЬЮКТИВІТ

Я дівчину любив, люблю і нині,
й вона мені сказала в пізній час:
„і сонце й місяць розійшлись в долині...
шліть старостів, і я піду за вас“...

І зникла в яр... Я ж вибіг на висоти
дивитися на стежку у снігу,
з якої сонце, сяло повне цноти,
як на стеблі лілея на лугу.

І я зрадів, ходив, як те світило,
і гору хилитав, немов лозу,
і весь я був покритий густо * пилом,
що з кручі вивівався аж внизу.

І я зрадів і сонпе, ніби милу,
все виражав з ґраніту на ґраніт,
аж доки зір згубив видющу силу,
запікися в тяжкий коньюктивіт.

Та лікар там, де скрізь білоодежно
закапав очі справді не дарма,
бо можу знов на сонце обережно
дивитися очима обома.

Але чого? з якого справді дуру
я споглядав небесну ту біду?
чи не було церков, чи може муру
в німецькім місті, сповненім ладу?

І І

І мовила вона: „аж в серце ріже,
бо з чого це Господь мене зліпив?
Що не догляділа я вас раніше,
що ви вже трохи сивий і сліпий?“

Я ж дівчину любив, люблю і досі,
хоч на розлуку чув я, чув я спів:
„насталa серед літа мокра осінь,
і лист від граба перший відлетів...

Не шліте старостів святковим кроком,
бо я вночі і вдень не сплю й не сплю,
бо я весь світ ще облітаю оком,
бо я молодшого від вас люблю”...

Гей, люди добрії, гей Бога ради,
що то за хата, що за краєвид,
щоб я там лікаря міг попрохати
залити в серці мій коньюктивіт?

Бо я довірив сонцю зір свій зрячий
і серце дівчині живе приніс,
а нині вже в вічу пісок гарячий,
і серце мре без ласки і без сліз.

І І І

Сідало сонце, в горах сяла крига
аж там, аж там на кінчиках вершин,
і серце знов, мов нерозкрита книга
без читача, темніло із долин.

Куди ж мені самому мандрувати,
які минати гори та шпилі,
щоб серце не боліло від дівчати
і ліків не шукало на жалі?

Куди ж мені іти супроти ночі
ще й стежкою страшною самоти,
аби розбірливо дивились очі
у далину, хоч може й без мети?

Аби дивилися тя не на шати,
що в сонця в горах мов серед гробів,
а щоб у мандрах не потребувати
ніколи поводитаря собі?

І гей, чи ж можна бути оборонцем
всього Господнього добра і зла,
що ніби дівчина світило сонце
і ніби сонце дівчина була?

І вже зайшло воно, погасла крига
аж там, аж там на кіячиках вершин,
і серце, мов загублена книга,
пропало тихо в темряві долин.

З „Ворона“:

„На ранок він мене покине, коли
мої надії відлетять“. [Едгар По.

ВДОВИЦЯ

Ще сонце у горах за гострі ґраніти
не встигло вечірній свій блиск
[віднести,
а вже у бору із повітря на віти
спустили тумани холодні хвости.

І з Альпів, де грізно крюки крячуть
[віщі,
почувся розпукою проїнятий спів,
аж я у казармі на вогкім горіщі
до самого серця єством затремтів:

„У мене був муж, по-гірському високий
та ще й і мисливець гірський на весь
[ліс,
але вже немає його аж два роки
і висить в коморі без пострілу кріс.

А посеред хати два хутра ведмежі
на світ поглядають шклом чорних
[зіниць,
і ліжко обвішане гроном одежі
з найкращих вовнистих альпійських
[лисиць.

Та кряк на березі із дзьобом кривавим
щоранку гукає до ганку та стін
про те, що із поля воєнної слави
ніколи до гір не повернеться він.

І ось над проваллям стою кожний
[вечір,
де й ніч пролітає, мов тихая мить,
і гірко риданням здригаються плечі,
аж доки на дерево кряк прилетить.

І жду я, і жду я вже іншого мужа
і з рідних околиць і з дальних країн,
щоб дати йому, так як серце ще здужа,
тремтіння і ласку гарячих колін.

II

Приходьте ж, звичайні, приходьте й
[бояни,
І ніжно того, щиросердно кажу,
хто вранці прибуде і буде слухняний,
я в шлюбнеє ліжко сама положу.

А мужа того, що засвітить підкови
в обіднюю пору до мене у двір
і буде покірний мені до розмови,
я в клуню пошлю під одержу із шкір...

Того ж я, що прийде, як впливуть
[зорі
і буде під чобіт стелитися мій,
запру почувати в дубовій коморі,
щоб мав аж до ранку собі супокій.

І всі вони там, хоч до Божого Суду,
нехай кабанами хрупуть, мов з-підлав,
та я на подвір'ї самотня буду
тужити невтішно у білий рукав.

Бо став би навіки аж той за дружину,
хто здер би зухвало мої спідниці
і стиснув за стан, щоб, відкинувши
[спину,
я в його зомліла на дужій руці.

А він, щоб схилився до вуст, де аж
[піна
покрила б зубів найсліпучіший ряд...
Щоб навіть не зчулася, як і коліна
він взяв би на шкурах убитих звірят...

Ідіте ж зухвалі, ідіте стрімуці,
мерщій до вдовиці гірського стрільця,
щоб я не знайшла там на скелях у
себе у обіймах страшного кінця".... [кручі

III

І вийшов я в Альпи і там знайшов
з портретом якимсь на порозі без рям [віллю
і дику березу безлисту та білу
і в неї ведмежий кожух під гіллям.

Я в кручу схилився, і ніби пелюстку,
з якою навіки розлуку взяв сад,
побачив на гострій відколині хустку...
і з жахом містичним хитнувся назад:

Бо там на глибу неміреним та млоснім
кипіла вода по камінні у рин
і в бризках котила повалені сосни
з гранітних далеких гірських височин.

І я повертався, мов люди живі ще
із смертного бою без дум і без мук,
аж бачу, що, сівши на вогке горище,
мене зустрічає і крикає кряк....

О, так... це той самий, бо з дзьобом
[червоним,
він крякав і жінці прийдешнє її...
І хто він такий тут в облуді ворони
облітує ночі і ранки мої?

Чи він може чинник недолі найвищий,
що стежить за мною на кожному сліду
і кожну мету ще у зародку нищить,
як тільки я серце до неї звезду...

і хоче аби обернулася в дибу
і тиша і муз чарівні гóлоси?..
Та ворон зірвався в повітря, мов вибух,
і швидко полинув в Альпійські ліси.

А я залишився з порожнім горищем
пропащої стрічі, пропащих надій,
що будуть душі і тоді золоті ще,
коли вже і дух тут знеможеться мій.

Байрон

Прощання Чайлд Гаролда.

Прощай, прощай... Мій рідний край
у море майже зник,
ревуть вітри в морський відчай,
чаїний стогне крик.
Сіда за море сонця диск,
і ми вслід летимо...
Прощай, мій краю й сонця блиск,
добраніч вам обом.

Ще трохи—й сонце засія
в рожевім тумані:
побачу небо, море я,
а матір-землю—ні.
Війне пустиння в замок мій,
на вогнище пили,
на стінах виросте пірій,
мій пес завіє з мли.

„Сюди, сюди, мій джуро, йди,
чого це розпач твій?
чи ти злякався так води,
розлючених стихій?

З повік своїх звій сльози ти—
в нас дужий корабель,
і сокіл так не підлетить
серед морських пустель.

— Вітри хай рвуть і хвилі мчать,
я не боюся бур,
і не дивуйте, пане Чайлд,
що сплакую журбу.
Я батька й неньку залишив,
люблю ж, люблю обох:
не маю друга я, лиш ви,
та ще над нами Бог.

Мій батько поблагословив
так гаряче у путь,
а сум у неньки заквилив
аж до мого прибудь...
„Облиш, лиш ти смуток цей,
хоч вартий сліз таких...
Якби я теж, дитя, очей
не мав би тут сухих.

Гей, слуго, слуго, що за жах
чого тремтиш блідий,
чи ти злякався розбишак
і теж буртів води?

Ох, ні, мій пане, не боюсь,
не кволий ще такий,
а за дружиною журюсь,
за вірністю щоки.

Де замок ваш, дуби та став,
дружина жде сумна,
дитя ж про тата як спита,
що вимовить вона?
„Ну, годі, вірний слуго, знай,
у тебе горе є,
а я ж покинув рідний край
чи в жартах про своє?

Жінкам я правди не повім,
хай плачуть гаряче,
бо вранці вип'ють сльози їм
Кохарці із очей...
Й не жаль мені за щастям тим
тай не зляка біда,
а жаль тяжкий, що ні за ким
мій дух не зарида.

І я самотній в світі мчу
блукати на моря,
за мною я не чув плачу,
невже заплачу я?

Завиє пес лиш мій до зір
та й звикне до руїн,
а щоб вернувся я в свій двір,
то певно рвав би він.

Лети ж, стерно, і, наче сіль,
морські бурти зривай,
мені байдужі землі всі,
назад лиш не вертай.
Вітаю я бездонний вир,
а стомить зір, то хай
живуть пустелі, скелі гирл,
добраніч рідний край!"

Байрон

Станси до Августу

Коли були і тьма і жах
і промінь тільки міряв дні,
що ним надія дикий шлях
ще більше плутала мені...

Коли в цю тьму, мов чорний гріх,
і серця й духу боротьби,
святе добро думок моїх
знемоги мертвий холод бив...

Коли за долю і любов
прийшла злоба і зрада зла,
єдина ти, зоря дібров,
над мене вставши, не зайшла.

І світло хай твоє з узвиш
благословенне доки й нас,
що ніби серафим глядиш
мене очима в лютий час.

Бо хмара як ішла з життя
затьмити дух мій до основ,
то ти загравою чуття
її десь відкидала знов.

І вчив твій дух єство моє
терпіти й битися без мір,
і слово дужче йшло твоє,
ніж світу цілого докір.

І ти березою кругом,
під вітер схилена рвачкий,
хвилюєш вірністю й добром,
над гордість зносячи сучки.

І можуть грім і вітру свист
і вирвати й залити даль,
ти ж будеш плакати твій лист,
не рушившись, в мою печаль.

І не звалить тебе напасть,
хоч і впаду від долі я,
і за добро, якщо воздасть,
то лиш тобі наш Судія.

Нехай же випадає з меж
другая—не твоя любов,
бо ти, відчувши, не здригнеш
і не простигне ніжна кров.

І все, що ще у мене є,
лишається в тобі одній,
і серце навіть і моє
ще не в пустелі мовчазній.

Байрон

Мій дух стемнів, але ще, знай,
я чути арфу не оглух,
і звуки сипляться нехай
у мовчазну жадібність вух.

І як надія в серці є,
то знов відчує силу чар,
і скотиться сльоза й залле
у мізку розпачу пожар.

Та радості в гру не пусти
А хай гуде понурий гук,
щоб я, заплакавши, вже стих,
Аби не луснути від мук,
Бо мав безсонниць — доскочу
і порятунку не найду..
тому, співаче, дай плачу,
а то я нагло пропаду....

З ізраїльського

За роки питаєш? Мій друже, мовчи...
не знаю, не знаю: я літ не лічив...
я літ не лічив, та й навіщо той лік?
Як мука життя, то безмежний мій вік?
і дуже, мій друже, похилих я літ...
Коли ж воно щастя і розовий цвіт,
а голос його розхвильований дзвін,
то жити мене ще не викликав він
і я не вродився ще зовсім на світ.

Роза

Вже поїзд наближався до вокзалу,
а я з вікна дивився в яр:
І дикі три горі над ним згасало
у світлі вже вечірніх чар.

Гірські верхи і хмари швидколеті
зліталися в блискучий ряд,
неначе пелюстки десь на бенкеті,
вітрами зірвані з троянд.

А тіні з хмар спускалися на мурі
гранітних гір, гранітних стін,
похожі на вовняні довгі шнури,
розгойдані серед руїн.

І дівчина у чорному береті
звелася зникнути з купе
туди сама, де йтіні швидколеті
злітали з хмар на дно сліпе.

Були червоні страшно губи в неї,
та не від сонця, смель та хмар
і не від річки вільної тієї,
що з гір на дно летіла в яр.

Але, намазані без хитрих версій,
карміном сяли дорогим,
немов та роза, що на лівім персі
палала в неї від жаги.

І груди в мене, давні парубочі,
пронняв вогонь і там заблис,
який одної місячної ночі
її проймав уже колись,

коли я розбирався в теплім зіллі
і рвав гудзі мій кожний рух,
а давня дівчина в сорочці білій
мене чекала під кожух.

І ця тепер, помітивши загрозу,
милішу як лукавий сміх,
від перса швидко відірвала розу
та й кинула мені до ніг.

Я ж легко похапцем дістав із долу
те запахуще зело...
коли ж я розігнувся, то навколо
чудної панни не було.

І квітка бідна, ткітка невелика
була не довго у руці,
бо я важким підбором черевика
її розтер на камінці.

Стояли гори, мов забиті палі
у чорне таємниче дно,
і всі вогні згасали на вокзалі
сумніше, ніж колись давно.

Із щілин гір, немов якісь потули,
у яр тумани наповзли:
і сосни і будинки обернули
в німі безформенні вузли.

А я ішов і плакав у тумани,
схиливши душу в сіру даль,
не знаючи, кого було — чи панни,
чи квітки стоптаної — жаль.

Сліпе

Ви стояли й сміялись мені при даху,
через лутку схилившись вікна,
і я, маючи в серці самотність глуху,
вам повірив до самого дна.

А тепер же свідомо минаєте ви
невтишиму мою самоту, —
і віде своїм поглядом я ще живим
вас ні злу не стрічав, ні святу.

Не стрічав я вас ту, що приходить
[щодня,
ніби зв'язані в горстку вогні,
що хтось вирвав із гриви ясного коня;
котрим сонце летить в вишині..

Не стрічав я вас ту, що приходить вночі,
ніби кута лозина з зірок,
вся закутана в одіж небесних ткачів,
що грядуть чорноту для галок.

Через те я за табір біжу в глушину
між ялини стрункі та чужі
і в бору із-під їх без зітхання стогну
від німої розпуки душі, —

що не можу я вас навіть тут поклясти
і не маю такої снаги,
аби образ хоч ваш через світ пронести
ще святішим, як вічні боги.

Елегія

Я знов ходю з уявою важкою,
затримуючи думам хід,
яка обкинута кругом косою,
немов чумацьким шляхом світ.

Я знов люблю царівну русокоосу,
яку стрічають квітки та трава,
вона ж, поцілуваши тільки розу,
ховається за дерева

і не тубується, чи крик зозулі
долине до її двора,
чи хтось там похитнувся, мов від кулі,
від дівчини ще школяра.

А я ж, було, не раз в страшнім "підвалі"
самодержавної Москви
з тюремщиком змагання вів зухвалі
під крик північної сови.

І потім знов схилявся в тупість муки
і смерти ждав із року в рік,
але бліді свої ніколи руки
сльозою роззачу не пік.

Чого ж тепер її я щонеділі
шукаю в храмі хоч на мить
і грубі дві коси на свитці білій,
з яких гойдається блакить?

Чого з холодної стіни гарячу
створю у церкві я грудьми
і не знаходю там її і плачу
за ставниками й за людьми,

І потім, серцю не скававши: вижди,
із церкви першим я іду,
прекрасно знаючи, що цілий тиждень
її віде вже не найду?

Врятуй мене, мій Боже, від такого .
шаленого чуття плачів
і не лишай мене ніколи під порогом
чужого серця на ключі.

Бо ти з Ордані виніс розкіш людям
з любов'ю на святі піски,
моїм же з цього залишивши грудям
єдину кригу з вод ріки..

Та врешті ти зі мною дій що хочеш,
мій дух тебе не зачне:
бо все дарма: мізерне і уроче,
лише молю не муч мене!

Мариво Есхілового Орла

Із Батьківщини рідної втікач
ще й емігрант між втікачами,
якому радощі чужі і плач
і шепотіння серць ночами...
з теплом тієї пісні на вустах,
яку веде із мрії туга
по чужинецьких селах та містах
у вічне царство духа,

Я йшов... Шукав серед баварських
щоб речі хтось привіз з вокзалу, [мряк
і врешті українця-косаря
побачив, що косив помалу.
Під ним ріка ревла до скель та стін,
і гори, мов ночей предтечі,
з-за неї кидали на його тінь
густішу за холодний вечір.

А день шумів з ясних джерел
на мальовничі панорами,
і наді мною велетень-орел
летів і блискав пазурами,

Такими, як у косаря коса,
коли влітає в вогкі трави
і об жало її бряжчить роса,
покіс пригнувши золотавий.

І я сказав: „допоможіть нені
з вокзалу чамайдан... За гр'оші“...
„Допомогти? Я й сам не на коні...
тут німець єсть один хороший:
мені він косу дав і сінокіс,
напевно й вам щось допоможе“.
А з гір шумів старий холодний ліс,
неначе ти, мій вічний Боже.

І І

І до вершини, повної свігів,
я повернувся, горю радий,
аж там згори проміння з двох боків
у два шуміло світлоснади,
І аж на цей бік річки у бору
дві плями клало, мов постелі,
між ними витягши густу й сиру
до нас повзучу тівь по скелі.

І проказав я гірко до вершка
гострішого, як з криці тачка,
де мабуть від орла, що сів, важка
лежала пляма невеличка:

„Гей, брате, пташе найвільніший мій,
знесилилась душа у мене
і хилиться в Баварії чужій
на скошене зело зелене.

І линути не можу легко так,
як ти на гору в тінь мовчушу,
коли виблискуєш, неначе знак
коси, що травам рине в гущу...
Гей, брате-пташе, поможи мені
до тебе в гора щонайвищі,
аби я від людей на вишині
був вільний навіть в громовищі“...

Але я схаменувся серед мрій,
бо уявив, що слово в русі
моє завмерло десь аж там вгорі,
де зела й сніг на вічній смузі.
І щойно дивиться із вишини
орел з увагою на мене,
то голосу не чує, ні луни
на урвище своє шалене.

А тільки бачить з крижаних своїх
і голову мою задерту, [висот
і вверх роззявлений мій дико рот,
на машкару похожий мертву,

і теж гадає там турботно він,
аби мене до себе взяти
і в сніг, і в тінь, і в соняшний розгін,
і в камінь гострий та іклатий...

Але аби спочатку груди ці
розбити, ніби білі ґрати,
і серце вирвати, щоб на кінці
найвищої гори склювати...
А потім і печівку і живіт
ще може вирвати в живого
і, винісши понад скелястий світ,
там кров'ю бризкати на його...

І ох, душе проклята з хижакон,
нарешті я дізнався нині,
що я низам чужий, чужий цілком,
але й твоїй чужий вершині...
І знаю серцем чистих самотин,
могутніших за вічний досвід,
що мешканець і я стрімких вершин,
яких не долітав ти й досі.

І у прийдешньому ніколи ти
не вилетиш на їх, паскудо,
і кров'ю не забризкаєш світи,
що сонце підняло над людом...

І щойно до шпилів твоїх літак
буває кожний день промовцем,
то на моїх вершинах тільки птах
щебече той, що зветься сонцем!

І їх таємних, як життя й загин,
і ті не знають ще й сьогодні,
серед яких блукаю я один
і безпорадний і самотній,
сумуючи за верхогір'ям тим,
з якого кулею з пістоля
мою вниз душу витрусив не дим,
але чиясь злочинна воля.

І нині тільки інколи назад
її земля пускає мати,
щоб потім самотою у стократ
болючіше внизу страждати.
І знаю: з мукою такою вдвох
душа покине світ тривоги,
але не знаю, чи свідомий Бог,
де їй полекшає хоч трохи.

Та хвилі берег ревищем трясли,
і хтось чужий бряжчав косою.
І не гукали клекотом орли
ні в горах, ні поід горою,

і я, отямившись, почав іти
туди між таборові вежі,
де світ для мене вже не мав мети,
як мокрий попіл по пожежі...

„На її добру славу впала тінь“.
З розмов

Мистець

Як повідь води весною, спливаючи з
[лугів, залишає на кожній
травинці крапельнку від своєї стихії,
[так само і ніч, відійшовши
вранці від нас, залишає біля кожної
[речі, рослини, тварини й людини —
й шматочок від себе, що зветься тінню.
І коли ти це побачив і збагнув, то ти
[мистець.
І коли ти спостережеш маленьку
[дівчинку, що сидить на городі
і стирає маленькою ручкою на землі
[від колосочка тінь... а потім
бачиш, як вона починає здивовано
[помічати, що кожна травинка

і кожний листочок і кожна річ навколо
[себе має тінь, яку ніяк
не можна стерти ручкою, — то ти
[мистець.
І коли ти, споважнівши, слідкуєш, як
[ця дитина, мнучи однією ручкою
спідничку на животик, а другою
[показує матері на тінь і просить,
аби ненька стерла її... І чуєш, як мати
[каже: „Це — тінь, а тінь
ніхто не вмє стерти“, і чуєш як дитина
[відповідає, питаючись:
„Хіба це не бруд?“ а мати їй: „Дитино,
[бруд можна стерти, а тінь — ніколи“...
Таким чином коли все це ти чуєш
[і бачиш і догадуєшся, що всі наші
життєві вчинки не що інше, як трава,
[речі і колоски, і розумієш,
що зло — стихія, темніша від доріг
[осінньої ночі, а досвідчене серце —
світло, ясніше від місяця й сонця, бо
[осяває не тільки верх речей,
а й середину їх, і без його ми не
[можемо обійтися до останнього
нашого свідомого дня, — то ти
[великий мистець!

І через те все, що ти тільки намалюєш,
[загляне в душу нам, немов
дитина, а душа наша йому відповість,
[як мати...
І ми зрозуміємо, що намальована тобою
[картина і ми суть одна велика правда!

Спільна доля

Мотто:

„Де не лилися ви в нашій бувальщині,
де в які дві, в які ночі?
чи в половеччині, ханщині, ляччині, панщині,
чи то в князівській удальщині
українській сльози жіночі?“

Франко.

„Крик серед півночі в якимсь глухім
(околі
Франко.

* * *

Ох, як ми глядимо, щасливі втікачі,
своє минуле на гаку святім,
не тім, що Байда залишив серед мечів,
а тім, що залишив розпутний дім...

З якого сяли до нацистів лихтарі,
вночі запрошуючи до кімнат,
де ваші дочки й молоденькі матері
чекали їх з покірністю ягнят.

І перший гак, холодний наче сніг,
стремить в одвірку ваших душ-кісток,
це — князь наш Ярослав, що дочок
роздав царкам Європи за жінок.
[чисто всіх

І вже коли тоді за явищем таким
політика не вийшла жодна з рам,
то можна бачити без сумніву за ним
багато мовчазних жіночих драм.

Бо кожна з їх покинула того, який
за погляд милої князівни рад
був гнатися туди, туди аж під зірки,
де гине світ, мов пізній листопад...

Та не конем арабським чи гірським
[орлом,
а тільки міццю серця й власних ніг
і стрімко стати там і над добром і злом
на той єдиний золотий поріг,

З якого сонце скочується в ніч повзку
знов по вогонь для денної ходи,
мов те відро в криницю йде на мотузку
і аж під дужку набира води...

Щоб гнався й став, і зупинив там сонцю
[хід
ковінькою чи може і мечем,
аби помітило князівство все і світ
лише його, якому не пече...

Лише його аби князівна молода
побачила, як золото мари,
і потім, щоб пропав, як іней пропада
на яворі весінньої пори...

І вже якби про це був проспівав співець
та кожній Ярославовій дочці,
то певно, що князівни молоденьких
[серць
не віддали б Європі за вінці,

А поруч би з селянками були в степу,
схиляючись на радісний покіс...
І потім, брязнувши серпами об копу
й закинувши на спину хвилю кіс,

відпочивали б коло сповнених столів
серед своїх товаришок-дівчат..
Й нарешті місяць випускали б з-під
[дубів
блищати в світ до кожного меча.

І пісню про сердечне право потайне
під вічний зоряний співали б рій
про того молодця, що пішки в світ жене
спинити сонце дівчині своїй...

Спинити й згинуту від грізного вогню,
яким спалахне серце тільки раз,
й навіки осіє дівчину й рідню
і в їх найкращий в світі перелаз.

І в Києві на стінах воїни вночі
схилилися б, немов від молитов,
бо всі відчули б, що у їх на те мечі,
аби глядіти працю та любов:..

І І

Але не трапилося смілого співця
й княжни не вийшли в доли степові,
а стали мовчки і покірно до вінця;
мов з ясиря невільниці нові.

І що за це той Захід князеві прирік?..
Сідло у-самоцвітах золоте,
чи шнур для псів із сарацинських щік?..
мовчать анали і письмо святе.

А літопис один лише нам креслить знак:
що торок, половець і печеніг
родали нас із диким сходом саме так,
Як Ярослав з Європою це міг:

Княз віддавав на Захід Київську красу,
і гнав на Схід розпущений канчук...
Чи спас княжну якусь хоч раз
[безсилий сум,
і чи орда боялася плачу?

І правду дику азійтську вже нічим
не здужа заглушити правда та,
що в Софії святій, забувши свій
[спочин,
про рівновагу в дзвони калата!

Але дарма: про напади ординські
[скрізь
жіноча пісня плаче в самоті,
як про живе ще горе, повне ревних сліз,
і як про труп у денній видноті...

І як про генія обдертого вночі
й скаліченого посеред шляхів,
на котрого плюють шляхетні втікачі
та ще й мандрьохи з гумових возів...

III

І наші всякі політичні діячі
не ганяють цю традицію віків:
будують царство Українське із плачів
та гвалту полонянок матерів,

та ще з торгівлі серцем тих дівчат
[і пань,
що прикрашають ще себе в вінки,
але будують так, щоб царство сподівань
було таке, як добрі бардаки.

Куди найперший прохідний квиток
[Адам
чужинський матиме як дипломат,
про це нацисти й зараз свідчать нам,
ще не забувши скур...них дівчат:

Бо щойно діва стане під шістнадцять
[літ,
то їй чи хочеться того чи ні,
а покладе її наш люд хоч під живіт
героеві з Карпат, хоч сатані.

А щоб не збіглася з обранцем у гаю
і не роздерла поясок, бува,
Йому громада нишком хемію свою
дає вживати і чуття вбива.

Так бугая німота згонить на криве,
коли не думає його звести
з коровами: напоїть чимсь, і він реве,
та тільки нюхає у їх хвоста.

А большевицький звір, що любить
[падлину,
в жінок, не криючись, бере смачі,
бо знає, що ніщо „совецькую страну“
нічим не відрізня від втікачів!

І в таборі вночі, як кожний в ліжку є,
буває від вдоволення в крові
завиє так, що іней з черепа встає
і мертвими на мить стають живі...

IV

Гей, сестри ніжні, як в метелика крило,
і чулі на добро і на красу,
немов бджолині лапки над селом,
коли в погожий вечір мед несуть,

мені вас дуже жаль, але не знаю я,
як врятувати душу і собі,
бо я, неначе попматована змія
з гірським крюком в нерівній боротьбі,
яка лежить на стежці в гострих
[камінцях
і жде, щоб німців кутий черевик
її наблизив до останнього кінця
та й безтурботно в ріднім лісі зник...

Мені вас дуже жаль і України жаль
та ще й прийдешньої її душі,
бо нас і нашу бідність знов купив
[москаль
за кени не свої і за коржі.

І допомгти собі і вам не можу я,
бо впав на роздоріжну путь глуху
і з пилом змішавий ще гірше, як змія
тваринними ногами на шляху...

Так само мабуть би було і з тим
[співцем,
який насмів би проспівати в давнину
княжнам про волю серця, він би не
[мерцем
звичайним ліг у тесану труну,

Але напевно б роздавив його варяг
під золотими ворітьми кобнем,
і він, як змії, поплазува би й на полях
з останнім власним попрощався б днем.

Мандрівка

Я був не з криці, не з заліза, не з бетону
тоді, коли безправний без мети ходив
і люди українські пити й самогону
мені давали, мов джерельної води.

І там, де з праці кам'яніють в
[пальцях жили
і висихає з горя слізне джерело,
мене спочити люди часто садовили,
а з тоби все давали, що у їх було.

І почував не раз, як тихо із сім'єю
мовчав хазяїни, мов блискання роси,
І, не всухаючися, я радів душею,
що вистпає в душах марево краси.

Але коли в томою приймав дрімоту,
зловісніш ніж на млині сова,
тоді вступла тихо в мовчазну господу,
неначе зві лісний, таємна гецева.

І всі кишені вивертала недіряві,
розпорюючи в черевиках ремінці,
і в тій моїй одежі, що була на лаві,
обмацуючи наймізерніші рубці.

І вже коли на розшук пропадав їх
[задум,
вони і голку відбірали й гребінець
і віддавали, ніби плату за посаду,
гурткові переляканих колгоспних
[сердь.

І говорили люди вдячних слів багато,
випроваджаючи гостей під місяць
[потаємний,
але ніхто не знає, чи в нещаснухату
бажали ще раз тих відвідин хаяйни.

І І

І польові собаки діяли так само,
як і колгоспники в примерломуселі:
Чи я ішов по тінях хмар під небесами
через глибокий яр до свіжої іллі,
чи я відпочивав десь на сердохресті
і споглядав у глибочезну днину,
і після довгого вдивляння там нарешті
упізнавав церкви, мов крейдну луну,—

однаково: собаки пробіганням диким
мене не турбували й бігли в бур'яни,
хіба, що вітер тяг від мене їм до „пики“,
то нюхали повітря степове вони.

А потім сумно починали довго вити
туди, де з хмарами пливли з перков
[хрести,
немов людей гукав той сум
несамовитий,
щоб рятувати душу йшли від самоти...

Коли ж я в скирті спав, неначе
[мертвий вихор,
і трохи хліба мав у хусточці новій,
вони його у мене витягали тихо
і, швидко відійшовши, їли на траві.

Але ніколе після сну в собачих межах
не бачив я, розпачливий здавивши крик,
аби розпорота була моя одежа:
чи шапка, чи штани, чи бриль,
[чи черевик.

І страшно я хотів, аби ту дійсність
розбила дівчина сумним тремтінням [вражу
хочби й таких: „Це ви за Батьківщину [слів,
пішли на дику ласку польових сірків?“ [нашу

Але мовчали всі, неначе купи мряки,
або скорчовані пеньки в чужих гаях,
тому тоді бажав я тільки, щоб собаки
мені стрічалися бездомні на полях.

І мабуть час колишнього того бажання
був тяжко заклятий стогнанням
що і по днесь стрічаю гавкання й [вічних мук,
аби у мене торбу вихопити з рук. [гарчання,

І я уже тепер нічого не бажаю,
затримуючи тільки свій самотній крок,
де звуки світові в безоднях затихають
і дивляться на нас мільйо́нами зірок.

ЧАСТИНА ДРУГА

Пісня дев'ята

Удосвіта, ще майже уночі,
соломою пшенишною повільно
хазяйка витопила у печі
і заслонкою затулила щільно:
І стихла кочерга і рогачі
в кутку з кленовим макогоном спільно.
А ту солому, що було з запіл,
взяла хазяйка й притрусила діл.

А потім сівши до вікна на днище,
схилила тихо сивину чола
над прядку, та під кужіль ближче,
і прядсти нитку швидко почала.
Здавалося, що просто ось засвище
посеред хати золота бджола
і цвіт акації запахне медом
і білим полотном і очеретом.

Ні з цвяха гас на сволоці ясний,
ні скраю в жертки звішений фуганок,
ні крига на шибках, неначе сні,
які затримав там холодний ранок,
ні тиха мрія про тепло весни,
безлистим хмелем заткана у ганок,
сказати силкувалися б дарма,

чи спокій є в хазяйки, чи нема.
Аж ось заторохтів у шини вкутий
маленький віз по мерзлому грудді
і зупинився при воротах, чути,
і хтось із його виплигнув тоді:
„О, псе, який же ти жорстоко лютий!“ —
прогомоніли звуки молоді,
та тій, що пряла в мовчазній покорі,
те не дійшло, що сталося надворі.

І двері відчинились, мов лубки
у зимових окутах рогозових, —
і в хату бухнули густі клубки
повітря ще сивішого за сови,
аж ворухнулися два рушники,
які в господі мають тільки вдови
й які тут накривали на столі
і хліб і сіль і ложки три малі.

І, зачинивши двері за собою
перед морозом, кріпшим від костей,
спинилась дівчина перед старою,
яка не помічала ще „гостей”.
Та, що ввійшла, спиралася рукою
на ободове пужално густе,
була в кожусі, в валянках обшитих
і в білій шапці із ягнятк ситих.

Це ще була не дівка, а дівчук,
напевно літ шістнадцяти зелених,
бо ніжній простоті в її вічу
позаздрили б і молоденькі клени.
А та краса, про котру кожний чув,—
була колись в античної Олени,—
єдналися в її устах з теплом
і сяли в слові щирістю й добром.

Та не даремно кажуть нам про квіти,
які пишалися в раю земнім!
бо вже коли всім знані однолітки
упали в гріх і довелося їм
покинути біліший від намітки
з вишневого цвітіння дивний дім, —
то Бог їх на ґрунті многосокім
зірвав собі на небеса високі.

Й вони, захопившись корінцями там,
похилитгулися, неначе звіски...
] нині світяться щоночі нам
зірками, ще густішими за піски.
Лише одна до людських піль та брам,
сковзнувши знов, мов по льоду підіски,
напевно впала у колыску з мрій,
щоб стати серцем дівчині ось цій,

Що соромливо проказала прясі:
„Добридень, тьотю, Боже, помагай!“
Та пряха й далі мала на увазі
і пучку й нитки початковий край.
А цівка й прядка ливучи у пасі,
хурчали ніби: „Геть, не зачіпай!“
Бо у хазяйки всемогутньо з ока
світилась просто самота глибока.

Та дівчина таки знайшла кінець
тим, що заважали говорити силам,
як стала до лежанки й на стілець
і вилізла і світло погасила;
бо зараз же хазяйка навпростець
її з-за прядки поглядом вразила,
хоч колесо і далі гнала як могла
і мичку, не спиняючись, тягла.

А в вікна заглядав мороз і ранок,
і в інеї високий журавель,
і терниця, і бильця до двох тканок
і з-за тинка костриця з конопель,
і житній стіг, і вже аж на останок
на його схилений важкий рубель,
що мабуть гнувся у робочі тижні
під час гарячих возовиць колишніх.

А зліва в їх світився тихий став,
затягнений тонким та свіжим льодом
і очерет і осока густа
і верби попід ораним городом.
А всіх їх притрусивши, висота
ішла над полем під рожевим сходом
у дивно білім інейнім диму
стрічати день, немов святу німу.

„Степан поїхав на Цвіткове возом
стрічати сина ласкою села:
бо шлях вночі держиться ще
[морозом,
а вдень розгасає, як смола...
Ще з вечора сама я верболозом
обидві крижівниці заплела“...
Прогомоніла жінка сивовида:
„Не знаю лиш, чи привезе Свирида?“

„Ще під четвер приснився сон мені:
збираюся топити й мию речі,
аж вийшли невеличкі два півні
у попелі на припічок із печі:
один чорніший, ніж на сатані
осмалені вогнем пекельним плечі;
а другий білий, ніби перший сніг,
не торквувтий ніде ще рухом ніг.

І чорний замахав крильми на двері
та й заспівав, аж в комин загуло.
А потім, ще раз крила чорнопері
рознявши, канув глухо у кагло...
А білий он туди, де на фланері
святий, крильми повіявши тепло,
і, мов зачувши кригу холоднечі,
співаючи вернувся теж до печі.

І я, знебувшись гірше, як від рая,
схилилася до челюст головою...
Аж там на черені лежить казан
і підливає широко водою...
А в йому ж ноги мив колись мій пан,
мій син, прибувши з Києва зимою...
І що то, дочко, в мене був за стан,
що півня не було, а був казан?“

І господиня перестала пряти
і стала очі терти рукавом:
„Це проти найчорнішої напасті,
що має з нашим статися двором“...
А дівчина: „Це мій візок бокастий
навіщувався предивезним сном,
бо я приїхала під гук щасливий:
аби свого собаку продали ви.

Там розкуркулювати почали
вже за Дніпром у кожному районі,
грабуючи до нитки всі чини...
І люди ходять по полях, мов коні,
збираючи з капусти качани
і падалицю у торби й долоні...
А діти їх, де яр, чи сіножать,
померзлі мертві купами лежать.

І пса усякого, мов дику птицю,
чекісти у подвір'ях з крісів б'ють,
здирають шкури й миттю за границю
возами й залізницями везуть...
і в кожну харкають вони криницю
і трупи псів побитих стережуть,
а з піль до стерва хтось підлізе скраю,
того підряд з собаками вбивають.

А друга варта цепом за Дніпром
утікачів на цей бік не пускає...
І, тіточко, мій батько агроном
і власть таких, як він, не обдирає,
і через те ваш Вовк з усім добром,
що батько мій у Рохмистрівці має,
залишиться: його, хоч би яка,
не зачіпатиме чужа рука.

За пса казали батько зрихтувати
мішок пшениці ще й вівса мішок,
а я від себе можу теж додати
сукна нового не малий шматок:
його позаторік купили мати
за царські срібляки у жидівок, —
Свиридові колись костюм хороший
пошиєте, не витративши грошей...”

„Моя дитино, я глуха мов дим
кадильний на сосновій домовині“...
І дівчина, зворушена таким
нещастям велетенським господині,
гукнула: „Ох, нехай би з тим святим
жорстоким небом вся земля віднині
оглухли, ніби висохлі стави,
щоб тільки не були глухою ви!..“

Бо, тьотю, щоб такі, як всі, були ви,
то зрозуміли б серденьком мене,
і може був би і Свирид щасливий,
який напевно Вустю десь клене...
Процав мій торг, як волосок із гриви,
і смерть нехай моє життя зітне,
якщо скажу про його хоч одному
якомусь серцю між людьми чужому!"

Й намиста синього шкляний разок
на шиї вгляділа вона в старої,
і швидко наперед зробила крок
з рішучістю бездумною героїв, —
тай розв'язала низку без морок
і, намистинку взявши з тих розвоїв,
від сорому не звівшись нанівець,
зв'язала знов розплутавий кінець.

А потім шкарубку від праці руку
швиденько у свої малі взяла,
і так, немов самим сердечним стуком,
який погнати кров тоді змогла,
поцілувала, мовлячи крізь муку,
могутнішу від щастя і від зла:
„Не прокленіть, бо я й сама страждаю,
що сина вашого давно кохаю!"

І розхвильована в душі до дна,
щоб непритомною на діл не впасти,
із хати просто вибігла вона
у вічні нашому чуттю контрасти...
А Чиччиха, на весь свій дім одна,
крутнула прядкою і далі прясти,
та раптом, знов не давши їй ходи,
заплакала так само, як завжди.

Бо зачарований в душі світ мрії
немилосердно серце розбива,
коли реальні звуки світові
там не шукаються в ясні слова
і не утворюють з мети та мрії
того, що має ув очах сова,
яку малюють на книжках домашніх
господарі освічені й поважні!

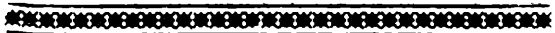

З М І С Т:

	Стор.
Присвята	3
Предше	4
Кривда	5
Хустка	7
Помста	9
Молитва	11
До вічної ночі	13
Весняна елегія	14
Молитва	16
Станси	18
Станси	20
Камінь	24
Неминучість	28
Реакція	31
До Лемківського бору	33
Згадка	35
Перепелиця	36
С у м	38
У таборі	40
В Альпах	42
«Майн лібер»	44
Дзвоник	46
Немає	48

	Стор.
Незмінність	51
Совість	52
Останній арешт	54
Зустріч	56
Самота	58
Монолог	59
Жорстокість	61
Дзвонар	66
Ранок	68
Пісня	72
Пісня	74
Україна	75
Синя мла	76
Кон'юктивіт	82
Вдовиця	86
Прощання Чайлд Гаролда	91
Станси до Августа	94
Мій дух стемнів... (Байрон)	96
За роки питаєш? (З ізраїльського)	97
Роза	98
Сліпе	100
Елегія	102
Мариво Есхілового Орла	104
Мистець	109
Спільна доля	111
Мандрівка	119
Пісня дев'ята	123

ВИДАННЯ В ва „УАРАЇНСЬКІ ВІСТІ“
НІМЕЧЧИНА

